

Yrkesfag – lengre vei til målet

Det er mindre sannsynlig at elever som velger yrkesfag, fullfører videregående opplæring enn dem som tar studieforberedende program. Mens 83 prosent av elevene på studieforberedende har fullført i løpet av fem år, gjelder dette 55 prosent av yrkesfagelevne. Bare en tredjedel av elevene på yrkesfag oppnår yrkeskompetanse.

Birgit Bjørkeng

Videregående opplæring i Norge består av tolv utdanningsprogram som kan føre fram til yrkeskompetanse eller studiekompetanse. Mens de tre studieforberedende programmene gir mest teoretisk kunnskap og gir elevene mulighet for å komme inn på universiteter og høyskoler, er de ni yrkesfaglige programmene mer rettet mot praktisk kunnskap og et yrke (se tekstboks).

Yrkeskompetansen disse elevene oppnår, er ofte ettertraktet på arbeidsmarkedet, og for noen av utdanningene er det direkte mangel på arbeidskraft. NAVs bedriftsundersøkelse viser at det også i andre sektorer er mangel på utdannede fagarbeidere. Blant annet har bedriftene problemer med å rekruttere kokker, servitører, elektrikere og tømrere (Sørbø og Jacobsen 2012).

Yrkesfagelever fullfører sjeldnere

Analyser av elevenes progresjon gjennom videregående opplæring viser at det gjennomgående er en lavere andel av elevene som fullfører yrkesfaglige utdanningsprogram, sammenlignet med studieforberedende (se tekstboks om fullføring).

32 000 elever startet studieforberedende utdanning i 2006, og 83 prosent fullførte i løpet av fem år. Drøyt 80 prosent av disse fullførte med studiekompetanse. 7 prosent av elevene gjennomførte hele utdanningsløpet, men hadde strøket i ett eller flere fag, 2 prosent hadde ikke fullført, men befant seg fortsatt i videregående opplæring fem år senere, og 7 prosent hadde sluttet i løpet av opplæringen (se tekstboks).

Halvparten av elevene som startet i videregående opplæring for første gang i 2006, begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram. Om lag 55 prosent av dem fullførte med yrkeskompetanse eller studiekompetanse. Det vil si at 45 prosent av elevene på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene ikke oppnådde noen formell kompetanse i løpet av fem år. De hadde enten sluttet i løpet av opplæringen, befant seg fortsatt i videregående opplæring fem år senere, eller hadde gjennomført hele utdanningsløpet, men hadde strøket i ett eller flere fag (se figur 1).

Hva betyr fullført?

Elevene kan fullføre videregående opplæring med studiekompetanse eller yrkeskompetanse. Studiekompetanse (dokumentert med vitnemål) innebærer at man kan søke opptak til høyere utdanning. Yrkeskompetanse (dokumentert med fag- eller svennebrev) betyr at man er utdannet til et yrke. Elevene kan ha fullført andre utdanningsprogram enn de begynte på.

Birgit Bjørkeng er statsviter og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for utdanningsstatistikk.
(birgit.bjorkeng@ssb.no)

Utdanningsprogrammene i videregående opplæring

De tre *studieforberedende* utdanningsprogrammene er: idrettsfag; musikk, dans og drama; studiespesialisering. De *yrkesfaglige* utdanningsprogrammene er: bygg- og anleggsteknikk; design og håndverk; elektrofag; helse- og sosialfag; medier og kommunikasjon; naturbruk; restaurant- og matfag; service og samferdsel; teknikk og industriell produksjon.

De studieforberedende utdanningsprogrammene har en normert tid på tre år i skole, mens de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i hovedsak er lagt opp som fireårige løp der de to første årene er i skole og de to siste årene er i lære.

Variere mellom fylkene og fagene

Andelen som fullfører videregående, er ikke lik over hele landet. Mens 76 prosent av 2006-kullet i Sogn og Fjordane hadde fullført i løpet av fem år, gjaldt dette bare halvparten av elevene i Finnmark. Yrkesfagelever fullfører sjeldnere enn elever på studieforbereende utdanningsprogram i alle fylker, men forskjellen mellom utdanningstypene varierer. Eksempelvis har 84 prosent av elevene som startet på studieforbereende, fullført innen fem år i Østfold og Rogaland. Blant elever på yrkesfag i disse to fylkene er det derimot stor forskjell i fullføringsandelen. På disse fagene har 49 prosent i Østfold fullført i løpet av fem år. Tallet for Rogaland er 62 prosent (se tabell 1).

På nasjonalt nivå har fullføringsandelen på både studieforbereende og yrkesfag holdt seg relativt stabil siden 1994. De tre studieforbereende utdanningsprogrammene har nokså lik andel som fullfører i løpet av fem år, mens det er stor variasjon mellom de forskjellige yrkesfagene. 80 prosent av elevene som startet på medier og kommunikasjon i 2006, fullførte innen fem år, mens det tilsvarende tallet for restaurant- og matfag var 43 prosent. På de fleste yrkesfagene er andelen som fullfører i løpet av fem år, mellom 50 og 60 prosent.

Ulik elevfordeling

En av grunnene til at andelen som fullfører videregående, er forskjellig på yrkesfaglige og studieforbereende program, kan være at elevsammensetningen er ulik. Jenter utgjorde 55 prosent av elevene som startet på studieforbereende i 2006, mens på yrkesfag var 42 prosent jenter. Blant alle som begynte i videregående i 2006, fullførte 74 prosent av jentene i løpet av fem år, sammenlignet med 65 prosent av guttene.

Også elevenes sosiale bakgrunn, slik som foreldrenes høyeste fullførte utdanningsnivå, kan spille inn. I 2006-kullet hadde 56 prosent av elevene på de studieforbereende utdanningsprogrammene foreldre med høyere utdanning, for yrkesfagene var tallet 26 prosent. I alt 82 prosent av alle elevene som hadde foreldre med høyere utdanning, fullførte videregående opplæring i løpet av fem år, mens det samme var tilfelle for 66 prosent av elevene som hadde foreldre med videregående utdanning, og 43 prosent av elevene som hadde foreldre med grunnskoleutdanning.

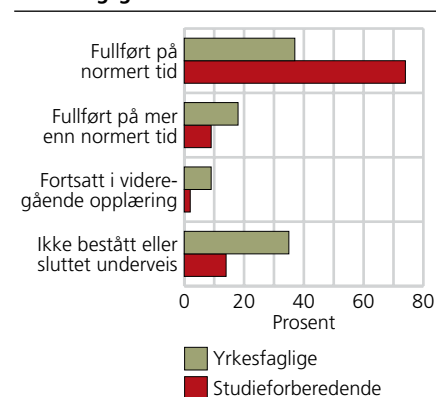
Tar yrkesfag med færre grunnskolepoeng

Mest tydelig er imidlertid sammenhengen mellom resultater fra grunnskolen, såkalte grunnskolepoeng (se tekstboks) og fullføring av videregående opplæring. Over 90 prosent av elevene med minst 50 grunnskolepoeng fullfører videregående opplæring innen fem år, uavhengig av om de velger studieforbereende eller yrkesfaglige utdanningsprogram. Det er imidlertid langt flere elever med gode resultater fra grunnskolen som velger studieforbereende, enn dem som velger yrkesfag.

Grunnskolepoeng

Grunnskolepoengene kan ses på som et samlemål for alle karakterene. De oppsummerer elevenes resultater i forskjellige fag, og er med på å danne grunnlaget for opptak til videregående skole. Poengene blir regnet ut på følgende måte: Hver tallkarakter (standpunkt eller eksamenskarakter) får tilsvarende poengverdi som karakteren. Poengsummen får en ved å summere alle tallkarakterene, og deretter dele på antall karakterer. Dette gjennomsnittet, med to desimaler, multipliseres med ti. Dersom eleven mangler karakterer i mer enn halvparten av fagene, settes grunnskolepoeng til null. I statistikken er elever med null grunnskolepoeng ikke inkludert.

Figur 1. Andel elever som startet i videregående opplæring for første gang i 2006, etter utdanningsprogram og fullføringsgrad, 2011. Prosent

Kilde: Nasjonal utdanningsdatabase, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 1. Andel av elever som har fullført videregående opplæring i løpet av fem år, etter fylke og utdanningsprogram, 2006-kullet. Prosent

	Alle program	Studieforbereende program	Yrkesfaglige program
Hele landet	69	83	55
01 Østfold	66	84	49
02 Akershus	75	85	60
03 Oslo	75	83	57
04 Hedmark	68	84	53
05 Oppland	69	85	56
06 Buskerud	69	84	52
07 Vestfold	68	82	52
08 Telemark	68	83	56
09 Aust-Agder	68	85	54
10 Vest-Agder	71	83	61
11 Rogaland	73	84	62
12 Hordaland	72	81	62
14 Sogn og Fjordane	76	91	63
15 Møre og Romsdal	71	85	59
16 Sør-Trøndelag	70	84	56
17 Nord-Trøndelag	68	85	53
18 Nordland	62	79	48
19 Troms Romsa	62	79	47
20 Finnmark Finnmark	50	67	37

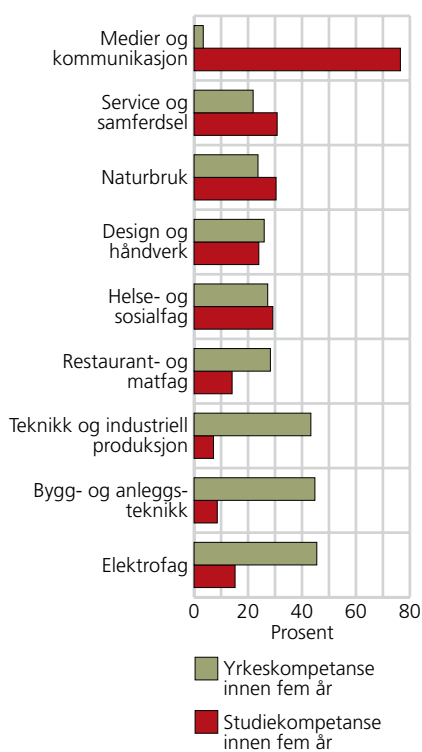
Kilde: Nasjonal utdanningsdatabase, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. **Elevenes gjennomsnittlige grunnskolepoeng og andel som har fullført etter fem år, etter utdanningsprogram. 2006-kullet. 2011**

Utdanningsprogram	Gjennomsnittlig antall grunnskolepoeng på fem år	Prosent elever som har fullført
Musikk, dans og drama	51,2	89
Studiespesialisering	49,1	85
Idrettsfag	48,0	85
Medier og kommunikasjon	46,8	80
Elektrofag	40,7	61
Design og håndverk	39,6	50
Naturbruk	39,2	54
Helse- og sosialfag	38,6	57
Service og samferdsel	38,0	52
Bygg- og anleggsteknikk	36,8	53
Restaurant- og matfag	36,7	43
Teknikk og industriell produksjon	35,5	51

Kilde: Nasjonal utdanningsdatabase, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. **Andel elever som startet på yrkesfaglig utdanning i 2006, og som har fullført i løpet av fem år. 2011. Prosent**

Kilde: Nasjonal utdanningsdatabase, Statistisk sentralbyrå.

Gjennomsnittlig antall grunnskolepoeng for kullet som startet videregående for første gang i 2006, var 44 poeng. For elever som begynte på studieforberedende utdanningsprogram, var gjennomsnittet 49 grunnskolepoeng, mens det for yrkesfagelever var 39 poeng. Om lag 85 prosent av elevene som hadde minst 50 grunnskolepoeng, startet på et studieforberedende utdanningsprogram.

Sammenhengen mellom oppnådde grunnskolepoeng og fullføring av videregående er svært tydelig. Det at flertallet av elevene med mange grunnskolepoeng velger bort yrkesfaglige utdanningsprogram, vil trolig påvirke gjennomstrømningen på disse utdanningene negativt. Vi ser at utdanningsprogrammene der elevene i snitt har flest grunnskolepoeng når de starter, også har høyest andel som fullfører videregående i løpet av fem år (se tabell 2).

Én av tre får yrkeskompetanse

Alle elever som begynner i videregående opplæring, har mulighet til å oppnå studiekompetanse, selv om de starter på et yrkesfaglig utdanningsprogram. For å kunne søke om opptak til høyere utdanning kan yrkesfagelevne ta en ettårig påbygging til generell studiekompetanse. Et krav for å bli tatt opp på påbygging er at man minst har fullført de to første årene av et yrkesfaglig utdanningsprogram. Noen yrkesfag, blant annet medier og kommunikasjon, har også egne studieforberedende løp.

Av elevene som startet på yrkesfag i 2006 fullførte 56 prosent videregående opplæring i løpet av fem år, men bare 32 prosent oppnådde yrkeskompetanse. De øvrige 24 prosent som fullførte, oppnådde studiekompetanse, som regel etter å ha tatt påbygging til generell studiekompetanse.

Andelen av elevene med yrkeskompetanse varierer mellom de forskjellige utdanningsprogrammene. Mens om lag 46 prosent av elevene som startet på elektrofag i 2006, fikk yrkeskompetanse i løpet av fem år, gjaldt dette bare 3 prosent av elevene som begynte på medier og kommunikasjon. Sistnevnte er imidlertid mer lik de studieforberedende utdanningsprogrammene, fordi elevene også har mulighet til å velge et eget studieforberedende løp innenfor medier og kommunikasjon. En svært liten andel velger å ta fagbrev, selv om de skal ha muligheten til dette.

Service og samferdsel er et mer «tradisjonelt» yrkesfag, i den forstand at det hovedsakelig er lagt opp til at elevene skal ende opp med yrkeskompetanse, dersom de ikke tar påbygging. Likevel får 31 prosent av elevene i 2006-kullet studiekompetanse, og bare 22 prosent får yrkeskompetanse.

På helse- og sosialfag, der det fremtidige arbeidskraftsbehovet for utdannede fagarbeidere er svært stort, oppnår bare 27 prosent av startkullet yrkeskompetanse.

En fjerdedel av elevene som i utgangspunktet startet på yrkesfag, ender med studiekompetanse. Andelen av elevene som oppnår yrkeskompetanse i løpet av fem år, er under 50 prosent på samtlige yrkesfag (se figur 2).

Dette innebærer at selv om halvparten av dem som begynte på videregående for første gang i 2006, valgte yrkesfaglig linje, oppnådde bare 16 prosent av alle elevene i dette kullet yrkeskompetanse fem år senere.

Mange tar påbygging, men ...

Antall elever innenfor yrkesfag som velger å ta påbygging til studiekompetanse, har mer enn doblet seg de siste ti årene (se figur 3). Også andelen av elevene på det tredje året i videregående skole (Vg3-nivå) som tar påbygging, har doblet seg i samme periode.

Om lag 13 900 elever tok påbygging til generell studiekompetanse i 2011, og omtrent 77 prosent av dem var registrert i videregående opplæring høsten 2010. Den største gruppen, som utgjorde 23 prosent av påbyggingselevene, hadde tatt helse- og sosialfag året før, mens 9 prosent hadde tatt service og samferdsel.

... stryker oftere enn dem på studieforbereende

Elever som velger studieforbereende utdanning, består langt oftere enn dem som velger påbygging til generell studiekompetanse. 2011-tallene for det siste nivået i videregående skole (Vg3) viser at 62 prosent av elevene består påbyggingsåret.

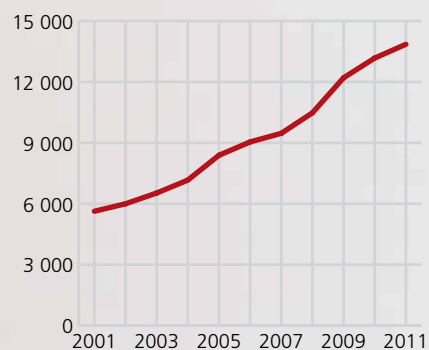
Til sammenligning består 87 prosent av elevene på Vg3 musikk, dans og drama (studieforbereende). Ingen av de studieforbereende programmene på Vg3-nivå har lavere andel bestått enn 82 prosent. Påbygging til generell studiekompetanse har markert høyere strykeprosent enn de øvrige studieforbereende Vg3-kursene.

Andelen som består påbyggingsåret, varierer mellom fylker. 48 prosent av elevene som tok påbygging i Finnmark i 2011, besto samme år. I Buskerud var tallet 74 prosent. Buskerud har også minst forskjell mellom andelen som består påbyggingsåret, og dem som består andre studieforbereende program på Vg3-nivå. Denne forskjellen utgjør 7 prosentpoeng i Buskerud, sammenlignet med 33 prosentpoeng i Vest-Agder, der ulikheten er størst.

Lærlinger fullfører noe oftere

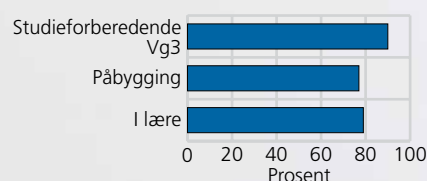
Av elevene som startet i videregående opplæring for første gang høsten 2006, befant 46 800 seg på Vg3-nivå eller i lære høsten 2008, som er normert tidsplan i videregående. Om lag 5 400 av disse hadde begynt på påbygging til generell studiekompetanse, mens omtrent 9 500 var

Figur 3. Antall elever som tar påbygging til generell studiekompetanse. 2001-2011

Kilde: Nasjonal utdanningsdatabase, Statistisk sentralbyrå.

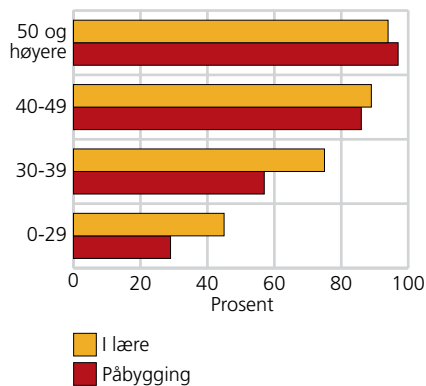
Figur 4. Andel elever som startet i videregående for første gang i 2006, og som har fullført i løpet av fem år, etter utdanning i 2008. Prosent

Kilde: Nasjonal utdanningsdatabase, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5. Andel elever som startet på yrkesfag i 2006, og som har fullført i løpet av fem år (2011). Etter grunnskolepoeng og utdanning i 2008. Prosent

Kilde: Nasjonal utdanningsdatabase, Statistisk sentralbyrå.

lærlinger. 77 prosent av elevene som valgte påbygging det tredje året i videregående, hadde fullført utdanningen i 2011, mens det samme gjaldt for 79 prosent av dem som gikk ut i lære (se figur 4).

Andelen som fullførte videregående opplæring, var altså noe lavere for elever på påbygging enn for lærlinger, dette til tross for at påbyggingsselevene i snitt hadde litt flere grunnskolepoeng. Mens denne gruppen hadde 42,7 grunnskolepoeng i gjennomsnitt, var snittet 39,6 for lærlingene.

Sammenhengen mellom antall oppnådde grunnskolepoeng og fullføring av videregående i løpet av fem år er tydelig, både blant elevene som valgte påbygging, og blant dem som ble lærlinger (se figur 5). Med færre enn 50 poeng var det imidlertid en større andel av lærlingene som fullførte, sammenlignet med påbyggingsselevene. Spesielt tydelig er dette blant elevene som hadde 39 eller færre grunnskolepoeng. I gruppen med færre enn 30 poeng hadde bare 29 prosent av elevene som valgte påbygg, fullført, sammenlignet med 45 prosent av dem som gikk ut i lære.

Dette innebærer at blant yrkesfagelevene som følger et normert løp til og med Vg2, vil elever som går ut i lære, oftere fullføre videregående enn elever som tar påbygging, også når man tar hensyn til grunnskolepoeng.

Få oppnår yrkeskompetanse

Vi ser at elever som starter på yrkesfag, sjeldnere enn elever som starter på studieforbereidende, fullfører videregående opplæring i løpet av fem år. Blant yrkesfagelevene som fullfører, er det mange som får studiekompetanse heller enn yrkeskompetanse. Påbygging til generell studiekompetanse ser imidlertid ikke ut til å være en «snarvei» til fullført skole, fordi mange av påbyggingsselevene ikke består.

Datagrunnlag

Datagrunnlaget i denne artikkelen er hentet fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB). NUDB er SSBs forløpsdatabase for utdanning, og samler all SSBs individbasert utdanningsstatistikk. Databasen inneholder blant annet individdata fra fylkeskommunenes administrative datasystem for inntak til videregående opplæring (VIGO), Nasjonal vitnemålsdatabase (NVB), Autorisasjonsregisteret for helsepersonell (HPR), og universitetene og høyskolenes administrative systemer.

For å måle gjennomstrømming i videregående opplæring tar man utgangspunkt i et startkull, og bruker forløpsdata til å undersøke hvor langt elevene har kommet i utdanningsløpet fem år senere. Siste tilgjengelige data er for kullet som startet i videregående første gang i 2006, og status er målt høsten 2011.

Referanser

Sorbø, Johannes og Karl Jacobsen (2012): Bedriftsundersøkelsen 2012, *Arbeid og velferd 2*, 2012, Arbeids- og velferdsdirektoratet, 20-40.